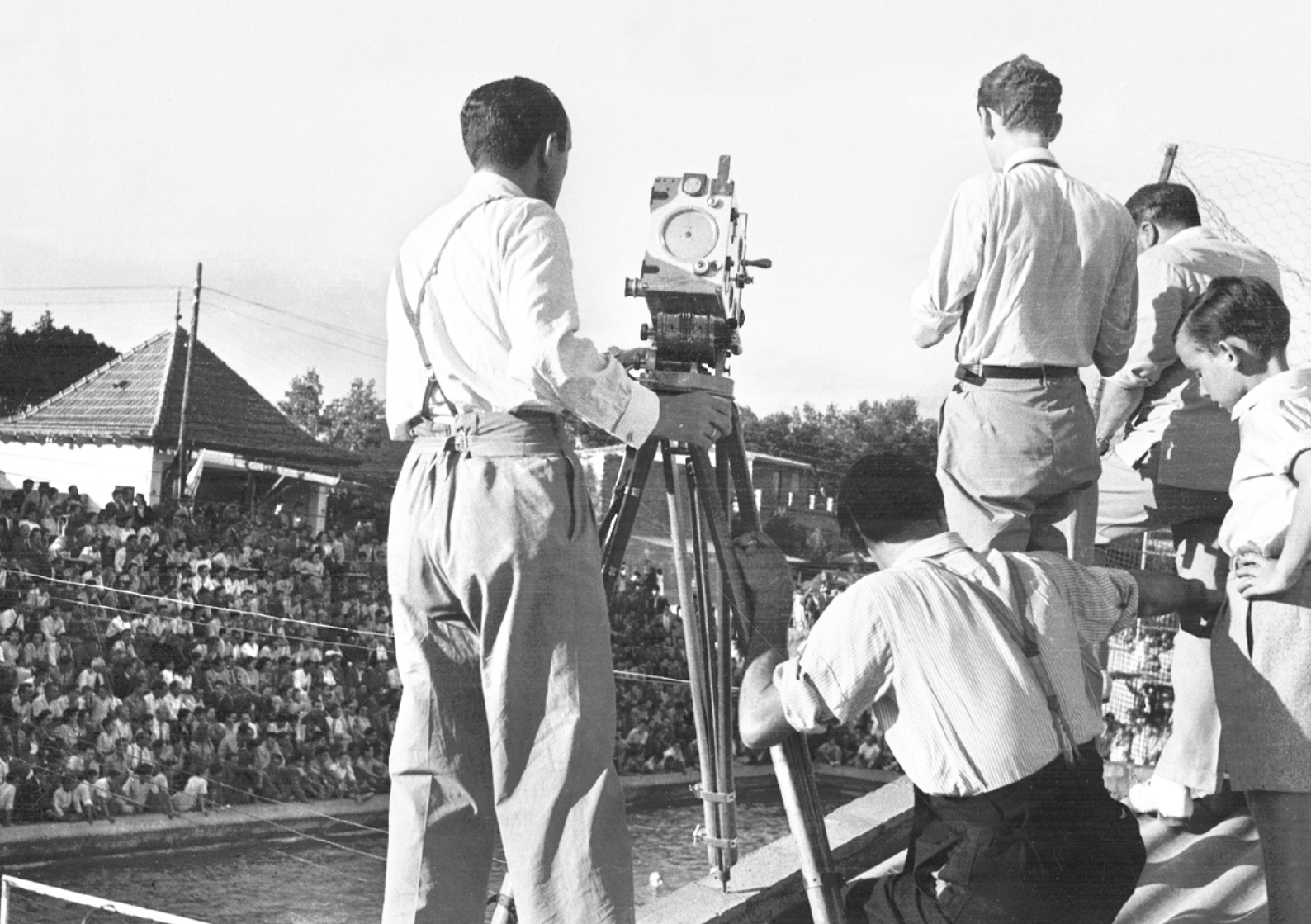

TERRASSA
DESAPAREGUDA

Arxiu Municipal de Terrassa

TERRASSA DESAPAREGUDA

 efadós®

Ajuntament de Terrassa

TERRASSA DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2025

© dels textos: Teresa Cardellach Giménez

© dels textos: Joan Soler Jiménez

© dels textos: Montse Cuyàs Artigues

© dels textos: Montserrat Olivares Puig

© del pròleg: Neus Peregrina Pedrola

© de les fotografies: diversos autors

© de la col·lecció: Editorial Efadós

© de l'edició: Editorial Efadós i Ajuntament de Terrassa

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

AJUNTAMENT DE TERRASSA

Raval de Montserrat, 14
08221 Terrassa (Vallès Occidental)
Telèfon 93 739 70 00
arxiu.municipal@terrassa.cat
www.terrassa.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

E. Sycha / AMAT - Fons Baltasar Ragon Petit

Fotografia de la portadella:

Carlos Duran Torrens / AMAT - Fons Carlos Duran
Torrens

Acrònim:

AMAT (Arxiu Municipal Administratiu de Terrassa)

ISBN 979-13-87658-07-6

DL B-1584-2025

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Un exercici imprescindible
de memòria

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Terrassa, una ciutat molt viva

Pàg. 13

ELS ORÍGENS DE LA CIUTAT

Dels entorns rurals a la vila urbana

Pàg. 27

EL NAIXEMENT DE LA CIUTAT

1877, Terrassa rep el títol de ciutat

Pàg. 129

SOCIETAT, LLEURE I INDÚSTRIA

Vida ciutadana més enllà de la fàbrica

Pàg. 169

LA RIUADA DEL 1962

Un record tràgic de l'aigua

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UN EXERCICI IMPRESCINDIBLE DE MEMÒRIA

Neus Peregrina, historiadora de l'art i museòloga

Les fotografies antigues acostumen a generar un gran poder de fascinació sobre les persones, però, si les imatges reproduïdes són d'un entorn viscut o proper, desperten uns ressorts emocionals més enllà dels valors estètics o documentals. Sovint es desencadena un mecanisme d'identificació dels referents urbanístics i paisatgístics, socials o de persones, però també s'activa la curiositat per desxifrar-los i per saber-ne més. En tot cas, aquest exercici ens connecta d'una manera individual i col·lectiva amb el territori i la ciutat que trepitgem.

El patrimoni fotogràfic és una font documental històrica de primera magnitud però també una eina de reflexió de les societats. És important conservar-lo, documentar-lo i difondre'l, i donar suport a les institucions i a les persones que tenen cura tant del llegat dels fotògrafs professionals i *amateurs* com de les fotografies anònimes que procedeixen dels arxius familiars i particulars.

Quan observem les fotografies d'aquest llibre se'ns plantegen molts interrogants sobre la Terrassa del passat: Com i on vivien i treballaven els terrassencs de fa cent anys? Per què i quan van desaparèixer alguns edificis d'innegable interès històric i artístic? Què queda del seu passat medieval? I del seu patrimoni industrial?

Com s'entretenien els seus habitants? Com eren els entorns naturals propers de la ciutat? Comença un exercici de recuperació de memòria històrica.

L'acurada selecció d'imatges que ha portat a terme l'Arxiu Municipal de Terrassa i que formen part d'aquest recull ens ofereix una radiografia plural de Terrassa, des de la fotografia més antiga que es conserva al seu fons, de cap al 1875, fins als anys seixanta del segle xx. Sempre que ha estat possible es reivindica l'autoria de les imatges, però convé considerar que ens trobem davant una obra de naturalesa col·lectiva, en què la protagonista principal és la mateixa ciutadania.

Gaudim d'aquest recull fotogràfic de Terrassa que ens dona l'oportunitat de reflexionar sobre la seva transformació i unes formes de vida ja extingides, debatre el present i millorar i inspirar el futur.

AUTORIA DESCONEGUDA / AMAT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON PETIT

Introducció

TERRASSA, UNA CIUTAT MOLT VIVA

Teresa Cardellach Giménez, arxivera

Terrassa és coneguda per ser una ciutat industrial, una ciutat que ha patit èpoques de fort creixement demogràfic i onades migratòries importants que l'han fet gran en tots els sentits. La ciutat medieval neix entorn del castell Palau, amb un creixement sostingut fins a la industrialització del segle XIX, i al costat de Sant Pere de Terrassa, que serà l'entorn rural i agrícola d'una ciutat que no para de prosperar.

És a partir de l'any 1877, quan Terrassa rep el títol de ciutat, que evoluciona i es transforma en la ciutat que

coneixem ara. Pel camí, la ciutat ha anat canviant, s'han unificat els municipis de Sant Pere i Terrassa, ha anat perdent el passat agrícola i, també, una part del seu patrimoni arquitectònic.

TERRASSA DESAPAREGUDA és un recull d'imatges que abracen des del 1875 fins al 1962 conservades a l'Arxiu Municipal, una selecció exhaustiva de fotografies que els autors han escollit per mostrar aquest viatge en el temps i fer un recorregut visual per la Terrassa dels nostres avis, àvies, besavis i besàvies. Aquest recorregut s'inicia en els orígens de la ciutat, a les masies, als camps de conreu, al paisatge rural i en una vida que seguia el ritme del camp i l'entorn natural, un entorn

JAUIME ALTIMIRA CODINA / AMAT - FONTS FOTOGRAFIA J. ALTIMIRA

PLAÇA DE CLAVÉ

A la pàgina anterior, l'antiga estació dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, en primer terme. Davant de l'estació veiem un seguit de taxis per fer servei als viatgers i el bar que va restar obert fins al soterrament de les vies l'any 1986. L'estació també va ser enderrocada amb el soterrament.

RAMBLA D'ÈGARA

Tram central de la Rambla, a tocar de la plaça de Clavé, un dia de juliol del 1956. Els terrassencs es passegen, baden, festegen i prenen un refrigeri a la terrassa del Bar La Polar, popularment coneguda com «la Pajarera». La Rambla sempre ha estat un espai de lleure i de passeig.

ANTONI GERMAIN MASSANÉS / AMAT - COL·LECCIÓ ANTONI GERMAIN MASSANÉS

que també servia per al gaudi, el lleure i la diversió. En aquest recull gràfic hem volgut fer una passejada per les places i carrers de Terrassa, des del centre cap als barris, i mostrar la vida pública dels ciutadans i les ciutadanes, com es divertien i feien esport, i la de les agrupacions culturals, casinos i centres de joc i reunió. Terrassa sempre ha tingut una vida associativa destacada, ja que la societat civil s'ha organitzat per mantenir una vida activa i viva.

Associacions com La Llanterna, entitats com la Societat Coral Joventut Terrassenca, Amics de les Arts, el Casino del Comerç, el Gran Casino, l'Ateneu Terrassenc, el Teatre Principal, i també societats esportives i musicals, han mantingut durant més de cent anys l'esperit cultural de la ciutat, l'han fet més amable i plural per als seus ciutadans, que, a més de treballar a les fàbriques, també es divertien, jugaven i feien festes i celebracions col·lectives.

Aquest recorregut fotogràfic de Terrassa acaba amb la reconstrucció de la ciutat passat l'any 1962, amb la ferida de les riuades, un tràgic trauma que restarà per sempre a la memòria de tots els seus habitants. Hem volgut acabar aquest recull amb unes imatges de reconstrucció i de recuperació de la vida ciutadana per valorar l'esperit de superació dels terrassencs i terrassenques.

L'Arxiu Municipal de Terrassa té un ric patrimoni gràfic i en imatges, fons i col·leccions cedits per la ciutadania, les entitats i també del mateix fons fotogràfic de l'Ajuntament. Des de l'Arxiu volem difondre i mostrar aquest valuós patrimoni documental com a reconeixement dels fotògrafs i les persones que han sabut mantenir el llegat fotogràfic de la nostra ciutat malgrat els canvis i les modes. El llibre que teniu a les mans n'és una petita mostra que vol contribuir a difondre tota la tradició fotogràfica i en imatges de la nostra ciutat.

AUTORIA DESCONEGUDA / AMAT - FONTS EDUARD BROS TUSELL

ELS ORÍGENS DE LA CIUTAT

Dels entorns rurals a la vila urbana

Terrassa era una vila de gairebé 700 anys a finals del segle XIX. La seva llarguíssima tradició agrícola i artesanal començà a transformar-se d'una manera radical amb l'adveniment de la revolució industrial a finals del segle XVIII. El moment clau en què Terrassa trenca amb l'Antic Règim fou amb l'aparició dels vapors i l'arribada progressiva de persones que sortien del camp per anar a treballar a la fàbrica. Terrassa transita del camp a la indústria, però manté una simbiosi particular: la producció en règim de monocultiu del vi servirà per capitalitzar la innovació que suposarà la mecanització de la indústria tèxtil. El resultat d'aquest procés serà la concessió del títol de ciutat el 1877.

Les primeres imatges conegudes mostren aquest procés de simbiosi entre la ruralia i les estructures pròpies d'un nou nucli de progrés econòmic a Catalunya. Aquesta transformació, però, no es fa d'una manera harmònica ni raonadament progressiva, sinó que té lloc d'una manera accelerada i desigual. Aquest pecat original donà lloc a una ciutat plena de contrastos, un element propi de la personalitat de Terrassa, que s'accentuà durant tot el segle XX.

AUTORIA DESCONEGUDA / AMAT - FONDS MUNICIPAL

PANORÀMICA DE TERRASSA

Aquesta és la panoràmica més antiga de Terrassa, probablement del 1875, feta des de l'actual plaça del Progrés. D'esquerra a dreta es veuen les cases del carrer de Torrella, la xemeneia de la fàbrica Busquets, la caixa del Teatre Principal, la Torre del Palau, la torre de la Casa Vinyals del carrer Major, el campanar del Sant Esperit i, per acabar, l'edifici del Colegio Tarrasense, inaugurat l'1 de setembre de l'any 1865. A la part central hi ha la riera del Palau, on veiem l'única imatge del Portal de Sant Roc, com també la porta del carrer de Vinyals. Agraïm la restauració digital de la imatge realitzada per Rafael Aróztégui.